

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

ARHETIPOVI I SIMBOLI



**ZNAČAJ
SIMBOLA**



**OBRAZOVANJE I
TEHNOLOGIJA**



STANISLAVSKI
Glumom do istine



GÖBEKLI TEPE

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

10 | 2021. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

8

4 ARHETIPOVI I SIMBOLI C.G. JUNG

Marta Marić

8 ZNAČAJ SIMBOLA – TEMELJA HUMANOG REDA

Fernand Schwarz

12 OBRAZOVANJE I TEHNOLOGIJA

Gurpreet Virdee

13 STANISLAVSKI – Glumom do istine

Stela Zorić

16 GÖBEKLI TEPE

Uliks Šimoković

12

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić,
Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Vedrana Novović, Branka Žaja

Tehničko uredništvo:

Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

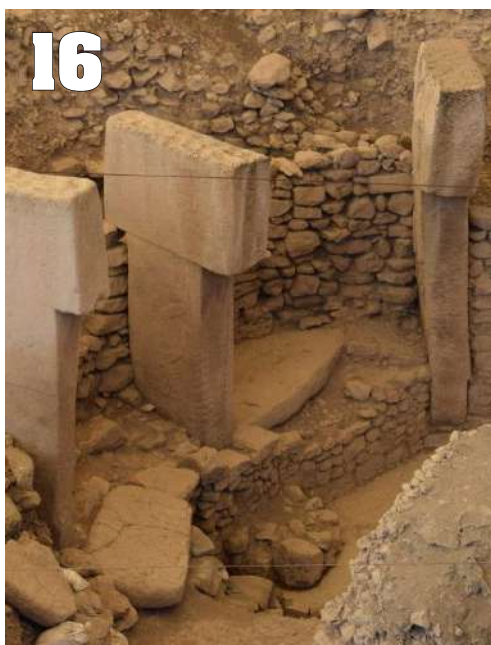
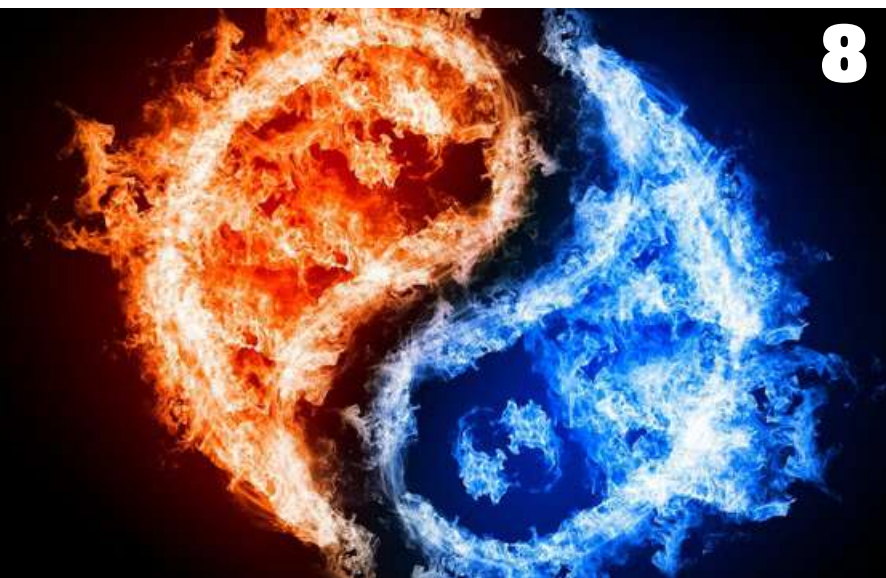
NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com



13

16



Usveopćoj zbrci današnjeg vremena koja naočigled izmiče kontroli prodirući u skoro sve pore života, neizbježno se nameće ključno pitanje – kako je do toga uopće došlo? Sigurno smo puno toga previdjeli i krivo procijenili jer smjer kojim idemo u mnogim aspektima nije dovoljno jasan. Očito je da moramo iz svega nešto naučiti kako bismo mogli napraviti zaokret prema uređenijem i potpunijem životu koji moramo potvrditi kroz skladniji suživot sa svime...

Povijest nas uči da je izvor mnogih lutanja i patnji neznanje, ali i nešto daleko opasnije od toga, a to je polovično i lažno znanje. Kako ga nadići? Kako se osloboditi mreže zabluda i površnih, iskrivljenih stavova i pronaći put prema znanju?

Na jedan važan putokaz ukazali su nam filozofi poput Sokrata – preispitivanje vlastitog znanja i priznavanje neznanja kako bismo s novom svježinom prionuli učenju, ispravljali pogreške, obnovili susrete s idejama i dijelili ideje s drugima. Drugi važan, gotovo izgubljen putokaz ponovno su na svjetlo dana iznijeli Jung i drugi suvremeni filozofi – povratak arhetipovima i simbolima kako bi se na njihovim krilima usmjerila naša svijest i povezala s neizrecivim smislom svega što postoji... 

Uredništvo

ARHETIPOVI I SIMBOLI C. G. JUNGA

Marta Marić



Svojim djelima Carl Gustav Jung obuhvatio je skoro sva životna i znanstvena područja te donio brojne psihološke i ljudske spoznaje. Njegovo učenje o arhetipovima, snovima i tipologiji ličnosti unijelo je u psihologiju nešto bitno novo. Začetnik je tzv. analitičke psihologije koja razlikuje dvije razine nesvjesnoga: osobno nesvjesno i kolektivno nesvjesno. Modernu psihologiju, u koju je uveo i pojmove kao što su *ekstrovert*, *introvert* i *arhetip*, prožima njegovo mišljenje.

Rođen je 26. srpnja 1875. u Kesswillu u Švicarskoj, ali je od svoje četvrte godine živio u Baselu, gdje je završio i studij medicine. Odmah nakon završenog studija odlazi na specijalizaciju iz psihijatrije.

Tijekom godina koje su slijedile Jung je otkrivao nove i nepoznate predjele psihičkog života čovjeka. Putujući sjevernom Afrikom, Kenijom, Arizonom i Novim Meksikom, gdje su živjela primitivna plemena, nastojao je produbiti istraživanja o kolektivnom nesvjesnom. Zadnja desetljeća života posvećuje istraživanju mitologije, simbolike, alkemije, religija...

Uobičajena je podjela njegove psihologije na dva dijela koja se međusobno prožimaju. Prvi je teorijski dio, u kojem su glavni segmenti struktura psihe i zakoni toka i djelovanja psihe, a drugi podrazumijeva primjenu učenja, odnosno metode liječenja u užem smislu koje proizlaze iz teorijskog dijela.

Iako, za razliku od tjelesnog, psihičko nije opipljivo, za Junga psihičko nije ništa manje stvarno od tjelesnog. Predmet proučavanja njegove psihologije je cjelovit čovjek u kojem je ono psihičko "organ" kojim poima svijet i postojanje. Svjesni i nesvjesni psihički procesi su poput dviju sfera psihe koje se međusobno dopunjuju.

Ono zaboravljeno, potisnuto, ono izvan svijesti Jung naziva "individualno nesvjesno". Temelj sveukupnog individualnog psihičkog je "kolektivno nesvjesno", koje je općeljudsko nasljeđe. Upravo u kolektivnom nesvjesnom postoje arhetipovi i arhetipske predstave. Za Junga, nesvjesno je starije od svijesti, a čovjekovo Ja sudjeluje u oba područja. Njegovo učenje nije apstraktna teorija nastala spekulativno, već učenje koje je utemeljeno na iskustvu.

ARHETIPOVI

Ono nesvjesno za Junga ima svoj jezik, a to su arhetipovi i simboli. Jung ih je najprije nazivao *praslíkama*, a od 1919. počinje ih nazivati *arhetipovima*. Izraz *arhetip* Jung preuzima iz *Corpusa Hermeticuma* i iz rada Dioniza Areopagite, *De divinis nominibus*.

Sama riječ *arhetip* grčkog je porijekla i znači prazorak, praslík, prvi otisak. Odnosi se na urođene i univerzalne obrasce ponašanja i mišljenja koji predstavljaju osnovne strukture kolektivno nesvjesnog.

Često se navodi da su Jungovi arhetipovi bliski Platonovu pojmu *ideja*. Ono što se ističe kao razlika je to što je *ideja* kod Platona praslík same savršenosti, dok arhetip prema Jungovoj koncepciji *u svojoj bipolarnoj strukturi u sebi imanentno nosi mračnu, jednako kao i svijetlu stranu*.

Njihova važna karakteristika je da se ne razvijaju u svakom čovjeku pojedinačno, nego se generiraju kroz utjecaj sociokulturnog konteksta svakog pojedinca. Pojedina osoba ne razvija arhetip prema svojim osobnim iskustvima, već prema društvenim iskustvima zajednice u kojoj živi. Generacijskim prijenosom stvara se niz zajedničkih arhetipova za sve ljude. Iz navedenih razloga, Jung je tvrdio da svi ljudi imaju zajednički supstrat u svojoj psihičkoj strukturi. Odnosno, da svaka osoba razvija niz arhetipova na temelju iskustava svojih predaka.

U Jungovu učenju kolektivno nesvjesno sadrži četiri glavna arhetipa ili univerzalna praoblika ili obrasca: *jastvo*, *animus*, *anima* i *sjena*, iako Jung navodi da arhetipova ima bezbroj. Svi arhetipovi su obrasci koji se pojavljuju u svim kulturama kroz različite izraze.

Jastvo ili "pravi ja" osobe predstavlja totalitet psihe. *Jastvo* je središte, a cjelovitost, jedinstvo i ravnoteža najvažniji su za čovjekov psihički život.

Animus je praslík muškarca u ženi, a *anima* je praslík žene u muškarcu. One posreduju između Ja i unutrašnjeg svijeta čovjeka. Junga je posebno zanimalo odgovor na pitanje: U kojoj mjeri muškarac nosi psihičku ženu u sebi, odnosno nosi li svaka žena u sebi i neki psihički otisak muškarca? Ovu potrebu za nutarnjom cjelovitošću Jung je nazvao *anima* i *animus*, smatrajući ih arhetipskim vrijednostima. Kroz svoje izražavanje u čovjeku, *animus* i *anima* mogu imati pozitivne i negativne karakteristike, a cilj je uspostavljanje njihove ravnoteže.

Sjena je središnja zapreka koja koči i uništava pojedinca, suma autodestruktivnih energija nesvjesnoga, mračna strana naše prirode. Predstavlja aspekt ličnosti koji je usko povezan s osobom, tj. s njezinim psihološkim funkcijama koje nisu dovoljno razvijene. Zato dijete nema sjenu, već je ona karakteristična za razvijenu svijest odrasle osobe. Sjenu, kao i sve ostale nesvjesne sadržaje, najčešće percipiramo kroz projek-



ciju. Dok nismo svjesni svoje sjene, uvijek nalazimo krivce izvan sebe.

Uzeti u obzir sjenu znači izgraditi filozofski stav prema samom sebi. Jer, sjena se sastoji od instinkata i nagona te želja koje su neusklađive sa sviješću osobe. Persona je zamaskira, stoga sjena nije vidljiva u vanjskom svijetu, ali ako ostane potisnuta, direktno ili indirektno sjena tjera na osvještavanje. Međutim, osvještavajući sjenu, upoznajemo tamni dio psihe, što kao rezultat ima širenje naše svijesti i jačanje jedinstva u sebi. Tako sjena ima i svoju vrijednost jer suočiti se sa sjenom znači upoznavati sebe.

Persona je opći način ponašanja čovjeka prema svojoj okolini. Ona predstavlja sustav psihičkih reakcija i odnosa prema vanjskom svijetu. Izvorno značenje grčke riječi *persona* je maska. Ona je kompromis između unutarnjeg i vanjskog svijeta. Dojam o sebi koji održavamo i želimo ostaviti u vanjskom svijetu glavna je funkcija persone.

Često se naše Ja poistovjeti s personom i takva osoba provodi život unutar scenarija koji je određuje i živi ono što nije, ali što drugi, a često i ona sama, misli da je. Najveći problem je što tada osoba živi u sjeni persone, umjesto obrnuto.

Kako se izražavaju arhetipovi? Prema Jungu, oni se izražavaju kroz govor, emocionalne reakcije, ponašanje pojedinca i njegove snove.

Arhetipovi predstavljaju univerzalne unutarnje prototipe ljudskih ponašanja. Prema arhetipu s kojim smo svjesno ili nesvjesno identificirani, moguće je predvidjeti naše reakcije. Jung je u svojoj praksi koristio specifične arhetipove prilikom dijagnosticiranja poremećaja u ponašanju ili kompleksa, tako postoji "kompleks majke", "kompleks oca", "kompleks mučenika" i sl.

Za Junga su arhetipovi duboko ukorijenjeni u svijesti i u svojoj strukturi nose tamnu i svijetlu stranu i stoga se ne mogu do kraja objasniti.

ČOVJEK I NJEGOVI SIMBOLI

Moje pogleda o "arhaičnim ostacima", koje ja zovem "arhetipovima" ili "iskonskim slikama", stalno kritiziraju ljudi koji oskudijevaju znanjem o psihologiji snova i mitologiji. Termin "arhetip" često se krivo shvaća kao oznaka za neke određene mitološke slike ili motive. Ali te slike i ti motivi nisu ništa više nego svjesne predodžbe; i bilo bi besmisleno tvrditi da se takve nestalne predodžbe mogu naslijediti.

Arhetip je težnja da se stvore takve predodžbe motiva koje se mogu vrlo mnogo razlikovati u pojedinostima, a da ne izgube osnovni oblik.



Ima, na primjer, mnogo predodžaba motiva o nesložnoj braći, ali sam motiv ostaje isti. Moji su kritičari netočno tvrdili da se ja bavim "naslijeđenim predodžabama" i na temelju toga su odbacili ideju o arhetipu kao puku predrasudi. Promakla im je činjenica da bismo arhetipove, da se stvaraju u našoj svijesti (ili ih ona stječe), sigurno razumjeli i ne bismo se zbunili ni iznenadili kad nam se pojave u svijesti. Oni su zapravo, nagonski trend, koji je jednako upadljiv kao što je upadljiv i poticaj u ptica da grade gnijezda, ili u mrava da stvaraju organizirane nastambe.

Oni su nepoznatog podrijetla i stvaraju se u svako doba i u svim dijelovima svijeta...

Lik junaka je arhetip koji postoji od pamtivijeka.

No dok osobni kompleksi nikad ne stvaraju nešto više od osobne predrasude, arhetipovi stvaraju mitove, religije i filozofiju što utječu na čitave nacije i povijesne epohe i daju im biljeg. Mi držimo da su osobni kompleksi nadoknada za jednostrana ili pogrešna stajališta svijesti; isto se tako mitovi religijske naravi mogu tumačiti kao vrsta duhovne terapije za patnje i tjeskobe čovječanstva uopće...

Činjenica je da u prijašnjim vremenima ljudi nisu razmišljali nad svojim simbolima; oni su ih živjeli i bili su nesvjesno poticani njihovim smislom...

Sadašnjim nam životom vlada bog Razum koji je najveća i najtragičnija naša iluzija. Pomoću razuma – tako uvjeravamo sami sebe – osvojili smo prirodu... Ali to je samo parola...

Promjena doista mora početi s pojedincem; to može biti bilo tko od nas. Nitko si ne može priuštiti da gleda oko sebe i čeka dok netko drugi obavi ono što je njemu samom mrsko obaviti.

Međutim, opće je podcjenjivanje ljudske duše tako veliko da se u nju nisu htjeli dvaput zagledati ni velike religije, ni filozofije ni znanstveni racionalizam.

Ali se smisao života ne objašnjava iscrpno nečijim poslovnim životom, niti se duboka čežnja ljudskog srca zadovoljava bankovnim računom.

O najmoćnijem čovjekom oruđu – o njegovoj psihi – razmišlja se neznatno, u nju često otvoreno sumnjamo i preziremo je, "to je samo psihološki" prečesto znači: To nije ništa.

Proučavanje pojedinačnog, kao i kolektivnog simbolizma, golem je zadatak koji još nije svladan. No konačno je načet. Prvi rezultati ohrabruju i čini se da nas upućuju prema odgovoru na mnoga dosad neodgovorena pitanja današnjeg čovječanstva.

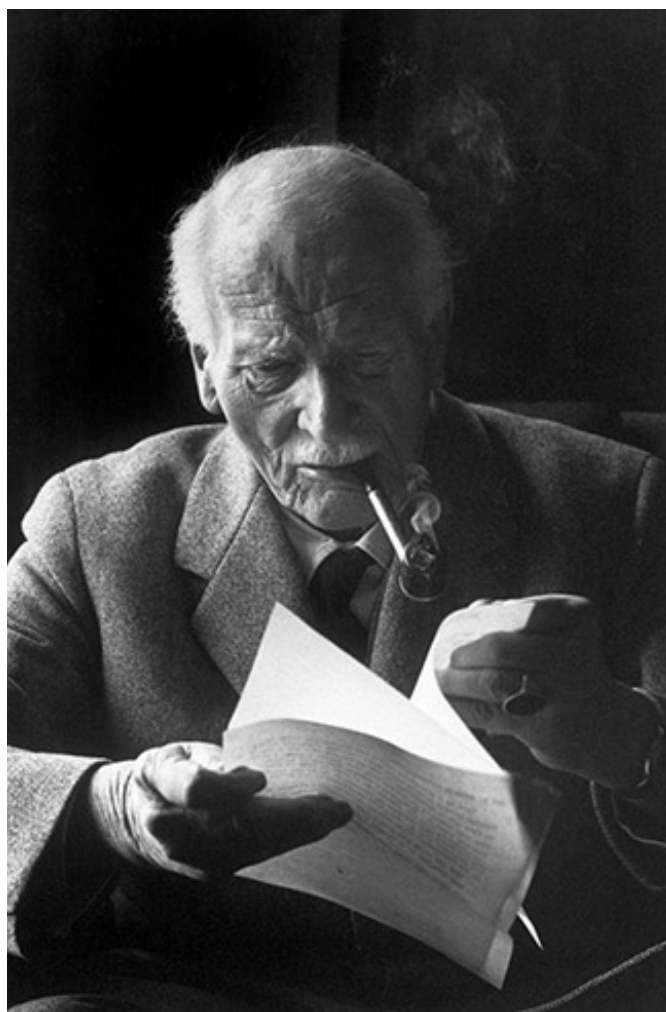
Jungovo životno djelo plod je njegova šezdesetogodišnjeg istraživačkog rada. On nikada nije napustio empirijsku dimenziju, ostajao je uvijek u okviru njezinih granica.

Kako sam čvrsto uvjeren da još ni izdaleka nije došlo vrijeme za cjelovitu teoriju koja bi fokusirala i prikazala sve sadržaje i procese i fenomene psihičkoga, svoja shvaćanja smatram prijedlozima i pokušajima formuliranja jedne nove prirodoslovne psihologije, koja će se prvenstveno temeljiti na neposrednim iskustvima čovjeka.

Pritom nije riječ o psihopatologiji, već o općoj psihologiji koja sadrži i iskustvenu građu.

Mi ne istražujemo istraživanja radi, već zbog izravne namjere da pomognemo. 

Sabrana djela C. G. Junga



ZNAČAJ SIMBOLA – TEMELJA HUMANOGA REDA

Fernand Schwarz



Unastojanju da pod svaku cijenu izbjegne sve što nije pojmljivo razumom te, logikom bijega, pribjegavajući reduktivnim postupcima, čovjek sada trpi posljedice: *Homo sapiens* je, paradoksalno, proizveo *Homo barbaricus* i postao žrtva povratka barbarizma.

Tehnologija, udobnost, materijalno blagostanje i sva postignuća na tom planu ne mogu stvoriti bolji svijet. Daleko smo od pobjede nad nasiljem, sebičnošću i pohlepom koje upravo ova postignuća obilato hrane. Možda smo iz vida izgubili cilj i to je razlog naših slabosti na moralnom i duhovnom planu. U pitanje dolazi sveukupno shvaćanje svijeta, tako da će se neki drugi dijelovi stvarnosti, naročito oni koji izmiču razumu, morati uzeti u obzir.

Zalutali smo jer smo nastojali koristiti isključivo razum. Čovjek je istovremeno *sapiens* i *demens*, racionalan i intuitivan, znanstvenik i pjesnik. Živi u stalnom kolebanju između svjesnog i nesvjesnog. Odabir isključivo jedne strane dovodi do ponašanja koje čovjeka lišava ljudskosti i približava ga animalnom ponašanju, što za posljedicu ima nasilje, strast, zaslijepljenost, barbarizam. Ljudskost se sastoji u sposobnosti upravljanja tim paradoksom, tom dvojnomoj prirodom. Duhovna dimenzija sa svojim funkcijama, koju je suvremenost svela na djetinju razinu te nema nikakva utjecaja na

individualno i društveno ponašanje, pronalazi svoju važnost u mitovima koji neposredno povezuju više dimenzija postojanja te u obredima i simbolima s njihovom višeznačnošću. Oni su sredstva koja omogućuju upravljanje tim suprotnostima i njihovo nadilaženje.

Duhovna dimenzija sastavni je dio ljudskog bića i ne može se izbjeći. Bujanje sekti i razvoj integrizma dokazuju da u nama još uvijek latentno puno toga postoji, unatoč našim nastojanjima da se oslobodimo. Negirani, ovi se elementi ponovno pojavljuju u negativnim oblicima. Ako se prepoznaju i ako se njima svjesno upravlja, kao što to pokazuje novi antropološki duh, oni imaju korisnu i obnavljajuću ulogu za ljudsku dušu. Nova je antropologija proučavanjem tradicionalnih civilizacija i društava omogućila uvid u psihološka djelovanja koja stvaraju mitove, obrede i simbole važne za razumijevanje našeg suvremenog društva.

Živimo u posebnom vremenu u kojem čovjek mora pronaći odgovor na osjećaje neizvjesnosti i tjeskobe koji ga tište. Taj scenarij, međutim, nije nov. Od pradedavnih vremena, počevši od trenutka kad je postao svjestan samoga sebe, čovjek se suočavao s neizvjesnošću i tjeskobom – pred prijetnjom vlastitog okruženja, no prije svega pred prijetnjom smrti. Došao je do izvjesnog broja odgovora potpuno neovisnih o promjenjivim okolnostima.

Homo religiosus ili traženje smisla

Mircea Eliade na sljedeći je način objasnio taj mehanizam: svi čovjekovi odgovori potječu od religijskih osjećaja kao temelja ljudskog reda. Na antropološkoj se razini to definira čovjekovom sposobnošću uključivanja u druge dimenzije, u stvarnost drugačiju od one osjetilne i proživljene u svakodnevnom životu. Eliade podsjeća da ljudska svijest, za razliku od svijesti ostalih vrsta, posjeduje samo njoj svojstvenu osobinu – svetost.

"Svetost je element strukture svijesti, a ne povijesni trenutak."¹ Ona dopušta ljudskom biću da svakodnevnim, svjetovnim činjenicama pridaje sasvim drugačije značenje. Obična stvar tako postaje nositelj smisla te dobiva mnogo veći značaj od svog neposrednog svojstva i svoje stvarne, materijalne vrijednosti. Postajući simbol, nositelj smisla, ona je u stanju stvoriti vezu između vidljivog i nevidljivog, prisutnog i odsutnog. *Drvo ili biljka nisu sveti zato što su drvo ili biljka; to postaju svojim sudjelovanjem u transcendentnoj stvarnosti; to postaju zato što znače tu transcendentnu stvarnost.*²

¹ Mircea Eliade, *La nostalgie des origins*, Gallimard

² Fernand Schwarz, *La tradition et les voies de la connaissance*, N.A.D.P.

³ *La naissance du monde, structures et fonctions du mythe cosmogonique*, Sources Oriental, Editions du Seuil

Čovjek se ne može oduprijeti težnji da iz kaosa stvara red kao izvor koherencije i smisla.

Isto tako, svjetovno mijenja svoju dimenziju i poprima povezujuće značenje. Svetost utemeljuje religiozni osjećaj i dopušta, kako je kazao Mircea Eliade, "proživljavajući paradoksalne pojave, transcendirati ograničenja ljudskog stanja."

Čovjek ne može živjeti u kaosu, već osjeća stalnu potrebu za uređenim svijetom, a model uređenog svijeta je kozmos. Čovjek ne može živjeti bez vertikalne osi koja ima dvostruku ulogu: otvoriti put prema transcendentnom i istovremeno omogućiti orijentaciju. Jednom kad je prekinut kontakt s transcendentnim i razbijen sustav orijentacije, postojanje u svijetu više nije moguće.³

Čovjek se ne može oduprijeti težnji da iz kaosa stvara red kao izvor koherencije i smisla. Također, svaki put kad se ljudsko biće negdje nastani, uspostavlja mikrokozmos koji, prema antropološkim istraživanjima, prenosi njegovu viziju nevidljivog reda koji nadilazi materijalnu stvarnost. Špilja, kuća, dvorac, grad odražava





vaju kozmološku sliku ljudi koji su ih stvorili. Za uspostavljanje reda i koherencije, izvora mira i harmonije na nekom nastanjenom području, tradicionalni čovjek mora obredima orijentacije odvojiti to područje od prijetećeg svjetovnog okruženja kako bi ga povezao s kozmičkim redom, odnosno s nebom, i tako ga, kako kaže Eliade, *kozmicirao*. Glavne ulice gradova ili ulazi u kuće predstavljaju osi izlaska ili zalaska Sunca ili zvijezda koje svojim putanjama povezuju zemlju ljudi sa zemljom bogova. Potrebe ljudskog bića ne zadovoljava niti oružana sila ni visina zidina ili debljina bedema, nego osjećaj povezanosti s onim što ga okružuje, a ne samo sa samim sobom, otvaranje prema nepoznatom svijetu s kojim se ulazi u odnos razmjene.

Ljudsko biće *neumorno osvaja svijet, organizira ga, transformira prirodni krajobraz u kulturno okruženje*. Veliki događaj koji uvodi ljudski red sastoji se od transformiranja prirode u nešto različito od onoga što bi ona sama stvorila. Isto tako čovjek transcendirira prirodu ostajući povezan s njom. Kulturni je čin *par excellence* onaj koji iz kaosa stvara red. Stvari treba izvući iz nereda, gdje su nerazumljive, dakle nedostupne i samim tim neupotrebljive, i premjestiti ih na drugi plan postojanja gdje one mogu pronaći svoj smisao.

Povijest civilizacija se u konačnici svodi na povijest pokušaja ljudskih skupina da odgovore na neizvjesnost, opasnost i prijetnju. Mehanizmi koji određuju te odgovore uzdižu *Homo religiosus* i odu-

vijek su isti, ali priroda tih odgovora mijenja se ovisno o razdobljima, mjestima i ljudima, i nijedan od njih nikad nije konačan.

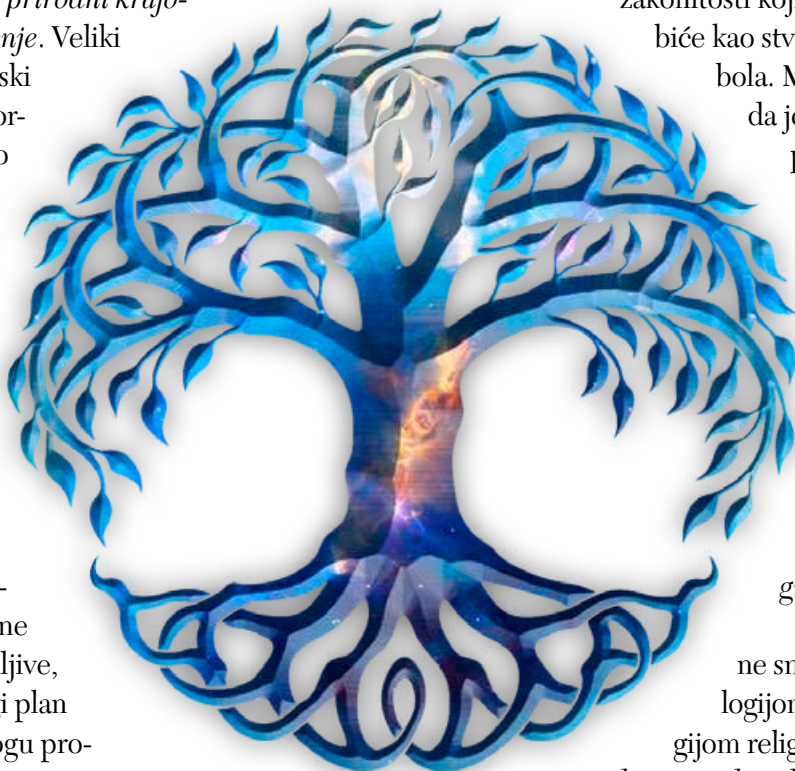
Ohrabren uspjehom industrijalizacije i mehanizacije, čovjek stvara mit o linearnom i beskonačnom razvoju. Javlja se vladavina kvantitete koja zahtijeva da samo ono što je količinski mjerljivo bude dostojno zanimanja. Auguste Comte zamišlja svoju teoriju napretka čovječanstva u tri etape, od najnezrelije do najrazvijenije: teološka, metafizička i pozitivna. Intelektualci postaju novi propovjednici laičke religije.

Od jednog do drugog iskorjenjivanja, progresivno smo i nemilosrdno odstranjivali sveto do te mjere da je svijet očigledno postao isključivo svjetovan. Ipak, sveto se kao neizbježna funkcija ljudske svijesti izražavalo zaobilaznim putevima, poprimajući svjetovne oblike, i ponovno se prikriveno pojavljivalo u marketinškim oglasima, političkim govorima, kinematografiji itd. I što je najgore, ono pokazuje, kao što smo već naglasili, opasno i nasilno lice, kroz kolektivnu nesvjesnost, u obliku sekti, integrizma, rasizma itd.

Mit i religijska antropologija

Religijska antropologija istražuje glavne zakonitosti kojima se pokorava ljudsko biće kao stvaratelj i korisnik simbola. Mircea Eliade navodi da je predmet njezinih proučavanja *Homo religiosus*. Ona pokušava razotkriti nepromjenjivost ljudskog ponašanja prema religijskim fenomenima. Istražuje ponašanje, strukturu misli, logičku simboliku i mentalni univerzum *Homo religiosus* ili *symbolicus*.

Religijska antropologija ne smije se zamijeniti etnologijom, poviješću ili sociologijom religije. *Kako joj samo ime kazuje, religijsku antropologiju zanima više čovjek nego narod; točnije, blagodati etnologije služe joj samo za bolje utvrđivanje glavnih zakonitosti Homo religiosus kroz kulture koje postoje.*⁴ Etnologija prije svega proučava religije mikro-društava



**Iskustvo mita i simbola
vodi čovjeka prema
njemu samome, otkriva
mu vlastito postojanje i
sudbinu.**

i njihove običaje, dok se sociologija religije posvećuje proučavanju velikih općih religija, nadilazeći okvire naroda, poput budizma, kršćanstva, islama itd. Religijska antropologija omogućuje otkrivanje ključeva za čitanje koji se primjenjuju na religije plemenskih društava i na opće religije.

Ernst Cassirer (1874. – 1945.) je započeo sintezu koja je potaknula antropološki povratak mitu i osnovnom ljudskom fenomenu koji ga čini – simbolu. Čovjek se pritom više ne smatra samo fizičkim ili osje-

ćajnim bićem, nego i bićem sposobnim da, zahvaljujući svojoj mašti, stvara simbole i veze koji postavljaju odnose između konkretnog i apstraktnog, vidljivog i nevidljivog, Neba i Zemlje...

To postavljanje mitova i simbola u središte antropološkog zanimanja ojačat će svojim radom C. G. Jung i Cercle Eranos te okupiti cijenjene antropologe i povjesničare religije poput G. Tuccija, H. Corbina, G. van der Leeuwa, M. Eliadea. Danas se mitovima i simbolima nastavlja baviti G. Durand.

Razmatrajući sfere kojima se zapadna filozofija opirala, religijska antropologija otkriva da je mit egzistencijalni izraz ljudskog bića kojem simbolička misao omogućuje slobodan protok kroz sve razine stvarnosti. Ona omogućuje ljudskom biću da više ne živi kao "odvojeni dio", već kao živi kozmos povezan sa svim drugim živim svjetovima koji ga okružuju. Iskustvo mita i simbola vodi čovjeka prema njemu samome, otkriva mu vlastito postojanje i sudbinu. ♀

⁴ R. Bastide, *Anthropologie religieuse, Encyclopedia universalis*, svez. II.

Sfrancuskog preveo: Franko Maglica





OBRAZOVANJE I TEHNOLOGIJA

Gurpreet Virdee

Bez obzira što mislili o tome, obrazovanje je postalo nepovratno isprepleteno s tehnologijom. Nijedna učionica nije potpuna bez prisutnog digitalnog projektor, a svaki nastavnik ima pri ruci laserski pokazivač. Nedvojbeno, PowerPoint je aplikacija koja može u jednakoj mjeri kreirati privlačan kao i monoton sadržaj. Online mape, interaktivni video zapisi, "igrifikacija" (računalne igre smišljene ne samo za zabavu) postale su sastavni dio svakog obrazovnog puta. Zvuči sjajno, ali kao i sve u životu, i to ima svoje pozitivne i negativne strane na koje trebamo obratiti pažnju.

Aleksandrijska knjižnica u Egiptu sadržavala je najveću zbirku znanja u tadašnjem poznatom svijetu. Znamo da su znanstvenici i filozofi poput Euklida, Hipatije i Arhimeda, da ne spominjemo budističke i perzijske astrologe, dolazili iz dalekih zemalja kako bi poučavali, učili i razmjenjivali svoja znanja. Aleksandrija je stoljećima bila veliko kulturno središte gdje su se znanja iz različitih kultura objedinjavala u velikoj eklektičnoj sintezi filozofije, znanosti, religije i umjetnosti.

Usprkos tome, informacije u tadašnjem vremenu nisu bile široko pristupačne kao što su danas, kada je kolektivno znanje o ljudskim dostignućima dostupno svakome tko ima uređaj za pristup Internetu. Želimo li saznati kako doći do Llandudnoa? Priznajmo, bili bismo izgubljeni bez Google karte! Nastavnici geografije širom svijeta zasigurno su na tome zahvalni. Internetska stranica, *podcast*, interaktivna igra i video sadržaj postoje za svako područje, od glazbe, umjetnosti, povijesti, znanosti do stranih jezika, vrtlarstva itd.

Škole se čine najlogičnijim mjestom za upotrebu tehnologije koja ima ogromne prednosti u motiviranju mladih. Sva već spomenuta sredstva pomogla su oživljavanju znanja. No, također su utjecala na smanjenje strpljivosti među mladima i dovela ih do nerazumnog očekivanja o brzini usvajanja nastavnog sadržaja. Iako bih istaknuo da je "odgovornost učenika da nauči", obrazovni sustav je neravnomerno partnerstvo. Učenici se moraju služiti maštom i naporom da bi ugnurali tuđe znanje i razumije-

vanje u svoje glave. Tehnologija nužno ne olakšava učenje niti ubrzava razumijevanje tematike koju proučavamo.

Uz to, oni koji poučavaju koristeći tehnologiju, moraju biti ukorak s vremenom, što znači da prijenos informacija mora biti drugačiji. Sve to zahtijeva mnogo vremena kojeg nastavnici imaju sve manje, pogotovo za sebe. Dok je promjena u svijetu stalna, stalna promjena u sustavu obrazovanja za učenike je kontraproduktivna.

Nadalje, komunikacija je znatno poboljšana posljednjih godina s pametnim telefonima koji mogu primati elektroničku poštu, tweetove i Facebook poruke.

Međutim, svako dijete starije od 11 godina osjeća se posramljeno ako mora priznati da nema pametni telefon. To je uznemiravajuće, ali još više brine to što mladi izravnu komunikaciju, licem u lice, smatraju sve težom. Također je zbog sve veće zaokupljenosti tehnologijom umanjena njihova mogućnost da iskuse divne i suptilne trenutke boravka u prirodi. Možda s velikim mentalnim podražajem dođe i potreba da se redovito odvoje od vanjskog svijeta i na miru razmotre ono što su zapravo naučili i doživjeli.

Međutim, i dalje ostaju otvorena mnoga pitanja. Jesmo li zahvaljujući tehnologiji kvalitetnije obrazovani? Koji je cilj obrazovanja i što znači biti obrazovana osoba?

Grčki filozof Platon smatrao je da obrazovanje nije unošenje znanja u umove učenika, već izvlačenje ili poticanje mudrosti koja nam je svima prirodna.

Slično tome, veliki indolog Heinrich Zimmer jednom je rekao da se na Zapadu znanje izjednačava s prikupljanjem informacija, dok na Istoku ono podrazumijeva transformaciju. Možda je došlo vrijeme da se transformacijski pristup primijeni i u zapadnom obrazovanju, pri čemu će se uspjehom smatrati potpunije, sretnije, istinski obrazovano, a samim tim i slobodno ljudsko biće. Ako tehnologija može pomoći u postizanju tog cilja, tada je njezina primjena poželjna. Pogrešno je gledati na tehnologiju kao na pokretačku snagu. Pravo obrazovanje je nešto puno teže, izazovnije i ljudskije. 

Šengleskog preveo: Josip Matković

STANISLAVSKI

glumom do istine

Stela Zorić



Jedna od najvažnijih ličnosti glumačke umjetnosti XIX. i XX. stoljeća, Konstantin Sergejevič Stanislavski, rođen je u Moskvi 1863. godine. Odrastao je u bogatoj obitelji i odmalena se bavio raznim vidovima umjetnosti, od opere do pisanja. U četrnaestoj godini pridružio se kazališnoj skupini koju je vodila njegova obitelj i ubrzo postao njezina središnja figura.

Desetak godina kasnije osnovao je družinu glumaca amatera koji su postavljali vlastite drame. Družina je privukla pažnju književnika i redatelja Vladimira Nemiroviča-Dančenka s kojim je Stanislavski 1898. godine osnovao Moskovsko umjetničko kazalište. Njihova izvedba Čehovljeva *Galeba* postala je poznata diljem države. Razlog tog uspjeha bio je taj što je Stanislavski polako uvodio potpuno novu metodu glume u svoje predstave – metodu glumu, kraće zvanu *Metoda*.

Metodska gluma

Stanislavski je imao dvije osobite karakteristike. Prva je ta da je bio pedantan i plodan književnik koji je pisao svaki dan, a druga da su ga zanimali obrasci čovjekova života. Dokumentirao je promatranja svijeta oko sebe, radio eksperimente, kovao pojmove i vidio teatar kao mjesto za istraživanje prirode čovječanstva. Njegov glavni cilj bio je shvatiti čovjeka, razumjeti ga, jer ako u tome uspije, postat će ne samo bolji čovjek nego i puno bolji glumac.

Čuvena je priča kako je tijekom kazališne probe primijetio da se pas jednoga glumca (koji je svog vlasnika posvuda pratio) uvijek probudi iz drijemanja tik prije nego što ga vlasnik pozove. Zaključio je da pas može osjetiti kada glumci prelaze s "glumačkog" na svoj svakodnevni govor. Postavio je sebi pitanje: Postoji li način glume koji bi omogućio glumcima da zvuče poput ljudi u svakodnevnim situacijama premda

su na pozornici, pod teškim svjetlima, ispred kazališnih kulisa i publike koja promatra svaki njihov pokret?

Potrebno je razumjeti zašto je Stanislavski uopće započeo rad na ovom procesu. U XIX. stoljeću glavni sustav glume bio je prvenstveno prezentacijski, izvanjski. Glumci su se oslanjali na naglašene geste i razinu teatralnosti koja je, prema današnjim standardima, ekscesivna, kao da glume u operi. Relativno su slabo razumjeli likove i često sve glumili na isti način, bez značajnijeg prijenosa ideja i misli.

Iako je Stanislavski shvaćao da glumci trebaju određene tehničke vještine, poput vokalne projekcije ili pravilnog kretanja prema publici, smatrao je da u pozadini mora biti nešto istinsko, nešto dublje. Odlučio je razviti sustav metoda kako bi zaobišao izvanjski jezik glume i omogućio glumcu da, unutar sebe, pronađe prirodniji stil, blizak pravom životu, koji će omogućiti razumijevanje lika i prodiranje u njegovu bit.

Kako to postići? Stanislavski je poticao svoje učenike da se pitaju o liku kojega glume. Otuda proizlaze sljedeće upute na koje se glumac treba usredotočiti:

- Što lik radi?
- Što lik treba napraviti da bi izvršio svoj cilj?
- Zašto lik radi upravo tu radnju da bi dosegao određeni cilj?
- Zašto je liku taj cilj važan? Koji mu je krajnji cilj?
- Što liku smeta da postigne svoj cilj? Što je prepreka?

- Kakve bih odluke ja (glumac) donosio kada bih se našao na mjestu lika?

Stanislavski i njegovi studenti otkrili su da glumci, ako se usredotoče na takvo razmišljanje u svakom pojedinom trenutku predstave (nazvao je te trenutke "komadićima", što je kasnije zbog njegova tvrdog ruskog naglaska pogrešno prevedeno kao "otkucaji"), svoje likove prikazuju realističnije, bez usiljenih pokreta i govora.

Dakle, što su glumci više ulazili u dubinu lika i bolje ga shvaćali, bili su sve manje teatralni i kazališni. Cilj svega ovoga bio je da publika *povjeruje* glumcu, onome što on prenosi, a ne nužno da mu se divi ili ga razumije. Stanislavski je smatrao da to ne smije biti samo intelektualni proces, nego da publika mora *osjetiti* nešto, da barem na tren bude povezana s idejom onoga što glumac prenosi.

Stanislavski nije htio da glumac potpuno izbriše sebe kad glumi, poticao je da svatko na svoj specifičan, individualan način razumije lik i izrazi ono što on misli. Kada se glumac pita navedena pitanja za svaku pojedinu radnju svoga lika, dakle svake sekunde, cijeli mu proces postaje jasniji i pomalo se gradi jedan ritam – taj ritam glumačkoj izvedbi daje dubinu. Kada bi glumac tako u potpunosti ušao u lik, mogao bi temeljito prenijeti sve njegove ideje, ali na sebi svojstven način, nikad kao kopija ili automat koji samo govori riječi, nego kao snažna jedinka s vlastitim izričajem – jedna ideja bila bi izražena na stotine i stotine načina.





Stanislavski je ovim sustavom napravio revoluciju u glumi. Glumci više nisu samo stajali sami u mraku čekajući da ih se "nadahne". Ovim se sustavom i karizma u umjetnosti prestala pogrešno doživljavati i tumačiti. Naime, prije su karizmatični glumci osvajali publiku, a da se nisu trudili glumiti određeni lik. Taj je način rada ovime napušten. Sada su glumci mogli detaljno definirati proces glume, raditi na njemu, razvijati ga, ulagati energiju i volju u njega. Glumci su napokon dobili sustav koji pokazuje koliko je gluma prirodna iako često kompleksna umjetnost.

Osim što je glumcima dao jezik za stvaranje zanata i tehnike, ovaj sustav glumi je dao i akademski legitimitet koji stoljećima nije postojao. Dajući glumcima zadatke, postavljajući im pitanja, *Metoda* ih je ohrabivala da izgrade mehanizme za pripovijedanje priče o svom liku, čak i ako je glumac imao loš dan, nije se osjećao dobro ili se nije mogao uživjeti u ulogu. *Metoda* je glumcu pružila način za razumijevanje bilo koje uloge na kojoj radi.

Ideje Stanislavskog, preko glume i kazališta, promijenile su način razmišljanja o ljudskom ponašanju. Zato se on često uspoređuje s Jungom; obojica su bili javne ličnosti koje su potaknule širu javnost da počne dublje razmišljati o prirodi čovjeka, i tako izazvale burne reakcije i brojne rasprave.

Rad u kazalištu i izvan njega

Nakon velikog uspjeha *Galeba*, Stanislavski je nastavio režirati ostala Čehovljeva dramska djela, uključujući



jući *Ujaka Vanju* (1899.), *Tri sestre* (1901.) i *Višnjik* (1904.). Osim što je režirao, pojavio se kao glumac u nekoliko Čehovljevih predstava, Ibsenovu *Neprijatelju naroda* i Turgenjevljevu *Mjesec dana na selu*. Nastavio je raditi kao glavni glumac svog kazališta sve do 1928. godine. Išao je na nekolicinu svjetskih turneja koje su uvelike raširile njegovu reputaciju. Na jednoj turneji bio je čak i u Zagrebu. Također se uključio u operni studio u Boljšoj teatru; njegova produkcija *Evgenija Onjegina* (1922.) P. I. Čajkovskog bila je vrlo hvaljena.



Kako bi *Metoda* imala dalekosežne učinke i izvan Rusije, razni izdavači su ga poticali da objavljuje svoje rukopise kao publikacije. Rezultat su knjige: *Moj život u umjetnosti* (1924.), *Rad glumca na sebi* (1936.) i *Izgradnja lika* (1950., objavljena posthumno).

Stanislavski je umro u Moskvi 1938. godine, ali njegov je utjecaj jačao i jačao. Zahvaljujući njegovim knjigama, tridesetih godina u SAD-u okupila se skupina ljudi koji su počeli intenzivno proučavati *Metodu*. Njihov je cilj bio promijeniti američki teatar, jednako kao što je *Metoda* promijenila ruski. Skupina je rasla i na kraju osnovala svoju vlastitu školu glume pod nazivom *Actors Studio*. *Actors Studio* je svoj istinski procvat doživio tijekom četrdesetih i pedesetih godina XX. stoljeća, kad je postao najutjecajnija škola glume na svijetu koja je iznjedrila brojne vrhunske glumce, redatelje i scenariste. Neki od poznatijih su Marlon Brando, Elia Kazan, Al Pacino, Robert De Niro... U XXI. stoljeću, Stanislavski i dalje ostaje jednako važna ličnost za filmsku i glumačku umjetnost i s velikom sigurnošću se može reći da će njegova učenja biti osnova za brojna kazališna postignuća budućnosti. 🏠

GÖBEKLI TEPE

Uliks Šimoković



Turska obiluje prapovijesnim nalazištima od kojih se većina nalazi u jugoistočnoj i središnjoj Anatoliji. Jedno od njih je i impresivno nalazište poznato pod imenom *Göbekli Tepe* na jugoistoku zemlje, nedaleko od tursko-sirijske granice.

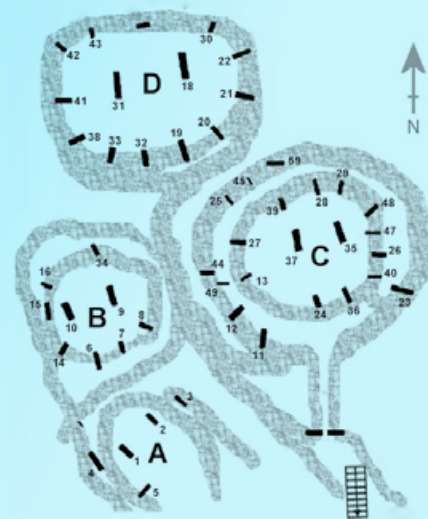
Lokalitet su u okviru arheološkog izvida prvo posjetili stručnjaci sa Sveučilišta u Chicagu i Sveučilišta u Istanbulu 1963., no previdjeli su njegov značaj. Ostavili su zabilješku da je humka na kojoj su vidljive kamene ploče napušteno srednjovjekovno groblje. Njemački arheolog Klaus Schmidt, koji je nekoliko godina radio na četrdesetak kilometara udaljenom neolitskom nalazištu Nevalı Çori, saznao je za Göbekli Tepe splotom neobičnih okolnosti. Od trenutka kad je prvi put posjetio "Trbušasto brdo" (što je značenje riječi *Göbekli Tepe* na turskom), smješteno na vrhu grebena odakle se otvara pogled na sve strane, osjetio je da humka skriva daleko više.

Na njegovu inicijativu, Njemački arheološki institut (*Deutsches Archäologisches Institut*) je godinu dana

kasnije, 1995., u suradnji s Arheološkim muzejem iz obližnjeg grada *Sanlıurfa*, započeo iskapanja. Uskoro su otkriveni prvi megaliti od kojih je nekoliko njih bilo tako blizu površine da su vidljiva oštećenja plugom. Kopajući dublje, otkrili su da se radi o stupovima koji tvore kružnu formaciju. Tijekom devetnaest godina iskapanja, koja je prekinula iznenadna Schmidtova smrt, njegov je tim pronašao drugu kružnu formaciju, pa treću, četvrtu... Do danas ih je iskopano sedam, no geomagnetska i radarska analiza otkrile su još najmanje dvadeset sličnih formacija koje leže zatrpane pod vegetacijom brežuljka. Ustanovili su da se nalazište prostire na preko devet hektara, što je prostor poput dvadeset nogometnih igrališta. Na osnovu toga, Schmidt je zaključio da se otkopalo svega pet posto ukupne površine nalazišta.

Otkopane kružne formacije okružene su dva metra visokim zidom u koji su ugrađeni masivni stupovi u obliku slova T, visine tri do pet metara. U sredini tako opisanog kruga nalaze se dva monumentalna mono-

Četiri otkopane kružne strukture nalaze se u glavnom iskoku i označene su slovima prema redoslijedu iskapanja, a dodatno su imenovane prema životinjama prikazanim na reljefima stupova. "Struktura A" ili "Zgrada zmija" (njem. *Schlangenpfeilergebäude*) otkopana je 1996. i ima ovalan oblik. "Struktura B" ili "Zgrada Lisice" (*Fuchspfeilergebäude*) promjera je oko deset metara. "Struktura C" ili "Zgrada divljih svinja" (*Wildschweinpfeilergebäude*) sastoji se od više kružnih zidova i promjera je preko trideset metara. Za razliku od drugih, "Struktura C" ima dugačak ulazni hodnik i vrata. "Struktura D" ili "Zgrada ždralova" (*Kranichpfeilergebäude*) ovalnog je plana i promjera preko dvadeset metara. Ostale otkopane kružne strukture smještene su izvan glavnog iskopa. Zanimljivo je da su im podovi voodootporni, izrađeni u *terazzo* tehnici. Ostaju otvorena pitanja: jesu li te strukture nastale u približno isto vrijeme ili je jedna izgrađena, a zatim napuštena i zatrpana prije izgradnje nove? Jesu li i kako te strukture međusobno povezane?



lita visine pet i pol metara i težine preko deset tona koji nadvisuju ostale stupove, a načinjeni su iz jednog komada kamena. Promjer kružnica koje sačinjavaju kameni T-stupovi varira od deset do trideset metara. U stupove su urezani neobični, uglavnom zoomorfni prikazi (vepar, lisica, sup, patka, zmija, škorpion), no postoje i bogati reljefi, kao i stilizirani prikazi ljudskih likova.

Schmidt je smatrao da su stupovi u obliku slova T stilizirana ljudska bića; ideja je potkrijepljena izrezbarenim rukama i prstima koji sežu do naznačenog pojasa. K tome su stupovi usmjereni prema središtu kruga – kao na sastanku, plesu ili u kakvom vjerskom obredu, kako je to rekao Schmidt. Zanimljivo je da se u nekim kružnim formacijama uza zid nalazi istureni dio nalik sjedalu, otkud se možda promatralo ono što se događalo u središtu kruga.

Iako je Schmidt u Nevali Çori, koji pripada srodnom prapovijesnom razdoblju, naišao na slične no pravokutne strukture s T-stupovima, za Göbekli Tepe je

rekao da je to nalazište "jedinstveno, bez premca, ni s čim usporedivo" te zaključio da se po svojoj prilici radi o svetištu regionalnog značaja koje je okupljalo veliki broj hodočasnika.

Nastanak Göbekli Tepea smješta se u najstarije razdoblje ljudske povijesti, kameno doba, doba lovaca-sakupljača, što se kosi s njegovom arhitektonskom kompleksnošću i otvara brojna pitanja na koja za sada nema odgovora. Zato ga stručnjaci nazivaju "arheološkim čudom". Dok se iskapanja nastavljaju, zagonetke se nižu jedna za drugom, kao i brojne hipoteze o njegovoj funkciji.

Datiranje

Starost lokaliteta utvrđivana je na dva načina: putem radiokarbonskog datiranja i stratigrafije. Pojednostavljeni zaključak govori da je lokalitet bio naseljen između desetog i osmog tisućljeća prije Krista. Najstariji od ispitanih uzoraka seže u 9130. g. pr. Kr., a najmlađi u 7370. g. pr. Kr. (prema Dietrich Oliver, 2013.).

Otprilike tisuću godina nakon izgradnje prvog

kružnog hrama počinje njegovo zatrpavanje i izgradnja manjih objekata pokraj njega, a s vremenom će različiti humci formirati jedno brdo. Pretpostavlja se da je svaki novi kružni hram bio manjeg opsega i nižih kamenih stupova. Raniji kružni hramovi su dakle bili veći, impresivniji, s višim i težim kamenim T-stupovima, pa tako i zahtjevniji za izgradnju.

Prirodno se nameću pitanja tko je izgradio hramove i u koju svrhu. Kako je moglo nastati nešto tako monumentalno, praktički ni iz čega? Odakle znanje potrebno za izgradnju, alati, organizacijske sposobnosti? Pretpostavka o izgradnji ovog zdanja uključuje barem petsto radnika koji su izvlačili kamene blokove, od njih formirali stupove te ih nekako transportirali od kamenoloma do lokaliteta. Uz sve to, bilo je potrebno osigurati dovoljne količine hrane i vode.

Dio lokaliteta nazvan *Kompleks E*, za koji se pretpostavlja da je služio kao kamenolom, sadrži tri velika T-bloka od kojih je najveći visok sedam metara i težak pedeset tona. Transport takvih kamenih masiva i danas bi bio veliki graditeljski pothvat, no to je bilo prije dvanaest tisućljeća!

Pitanja ima više nego odgovora. Dodatni kuriozitet je i zatrpavanje kružnih hramova te izgradnja novih. Način zakopavanja govori da se to nije dogodilo slučajno, nego namjerno i s velikom pažnjom. Arheolog Hartwig Hausdorf postavio je hipotezu da su graditelji željeli sačuvati hram za buduća pokoljenja. Zbog čega? Što su nam željeli prenijeti?

Hipoteze

Interpretacije uloge kamenog nalazišta Göbekli Tepe upitne su i međusobno vrlo različite. Klaus Schmidt koji je devetnaest godina predvodio iskopavanja u Göbekli Tepeu rekao je: "Morat ćemo otvoriti novo poglavlje u povijesti. Poglavlje za koje nismo znali da je postojalo."

S obzirom na kružnu strukturu lokaliteta i kamene markere koji podsjećaju na Stonehenge, neki autori pretpostavljaju da je uloga Göbekli Tepea bila praćenje zvijezda i nebeskih tijela. Tako talijanski astroarheolog Giulio Magli smatra da je to spomenik "rođenju" Sirkusa, koji se nalazio ispod horizonta lokaliteta sve do 9300. godine pr. Kr. kada se pojavio na vidljivom nebu.

Neki autori (npr. Andrew Collins) prioritet su dali zvijezdi Deneb (najsajnija zvijezda zvijezda Labud), koja je navodno bila nebeski orijentir u razdoblju od 9500. do 9000. g. pr. Kr. jer tada zvijezda Sjevernjača nije bila vidljiva.

Drugi autori idu korak dalje (poput dr. Martina Svertermana sa Sveučilišta u Edinburghu) te smatraju kako uloga kamenih struktura nije samo praćenje neba, a

Tijekom Schmidtovih iskopavanja utvrđena su tri sloja. Najstariji sloj III (najšire poznate kružne strukture) datiran je u razdoblje 10000. godine prije Krista. Sloj II (pravokutne strukture) datiran je u razdoblje 9000. godine prije Krista. Najplići sloj I nalazi se na vrhu i sastoji se od zemlje nataložene od trenutka napuštanja mjesta pa do danas, a datiran je u razdoblje oko 8000. godine prije Krista.



uklesane figure životinja ne predstavljaju samo "opaženi životinjski vrt", nego da svaki stup simbolizira značajne promjene na Zemlji.

Tako su, analizirajući stup br. 43, poznat i kao "Strvinarov stup", autori zaključili da sadrži mapu zvjezdanog neba, astronomske simbole i prikaz kometa (prema Sarah Knapton, 2017.). Reljefno prikazan krug na tom stupu znanstvenici su protumačili kao Sunce, a potom su određivali zodijsku epohu koja je definirana položajem Sunca unutar određenog horoskopskog znaka. Prikaz supa s istog kamena autori su protumačili kao zvijezdu Strijelca te je upotrijebljen računalni program *Stelario* da se utvrdi vrijeme poklapanja tih točaka. Utvrđeno je da linija preklapanja pada na ljetni solsticij, otprilike 10 950 godina prije Krista.

Iako su to sve još uvijek "radne hipoteze" koje tek čekaju detaljniju interpretaciju, sam lokalitet nas je ozbiljno suočio s neizbježnom revizijom slike prošlosti. Nameće se pitanje koliko su ispravna naša datiranja povijesnih događaja te treba li ih temeljem činjenica pomaknuti dublje u prošlost... 🏛️

RAZBIJENE POSUDE

Ima jedna lijepa hinduistička priča o ljepoti i korisnosti pukotina. Tijekom života puštamo da kroz njih prođe ono najsvježije i najkreativnije što posjedujemo u svom biću.

Glavni lik priče je vodonoša iz Indije koji je imao dva velika vrča što su mu visjela svaki na jednom kraju štapa oslonjenog na ramenima. Jedan je vrč imao nekoliko pukotina, a drugi je bio savršen i u njemu je mogao zadržati svu vodu cijelim putem kojim je pješačio od potoka do kuće svoga gospodara. U razbijenu bi vrču do odredišta ostalo samo pola količine.

Tijekom nekoliko godina dva su vrča dolazila na odredište s tim nejednakim rezultatom. Ovaj koji je znao da je savršen, bio je ponosan na svoja postignuća, nepogrešivo služeći onomu za što je bio stvoren, dok se razbijeni vrč sramio zbog svojih pukotina jer je mogao samo napola ispuniti svoju obvezu. Toliko je bio tužan da je jednog dana odlučio porazgovarati s vodonošom:

- Moram ti se ispričati jer, na moju sramotu, zbog mojih pukotina možeš donijeti samo polovinu moga

kapaciteta, dobivajući polovinu novaca od onoga što bi inače mogao dobiti.

Pun razumijevanja, vodonoša mu odgovori:

- Prilikom povratka kući, molim te obrati pozornost na prekrasne cvjetove koji su narasli uz puteljak.

Doista, vrč je primijetio da je bilo mnogo predivna cvijeća duž cijeloga puta. Unatoč tomu, bio je tužan jer je na kraju dolazio na odredište samo s polovicom vode.

- Jesi li primijetio da cvijeće raste samo s tvoje strane puta? - obratio mu je pažnju vodonoša.

- Oduvijek sam znao da imaš pukotine i pronašao sam pozitivnu stranu toga: posijao sam sjemenke cvijeća po cijelom našem putu, a ti si ih, i ne primjećujući, svaki dan zalijevao. Zahvaljujući tome, sad imam sve to cvijeće. Da nisi takav kakav jesi, sa svojim pukotinama, ja bih i dalje hodao pustinjom. 🌸

Priredila: Nives Lozar

Izvor: *Ichigo Ichie – japansko umijeće življenja u svakom trenutku*, Héctor García (Kirai), Francesc Miralles, *Mozaik knjiga*, Zagreb



**Ja nisam ono što mi se dogodilo,
ja sam ono što izaberem postati.**

C. G. Jung

